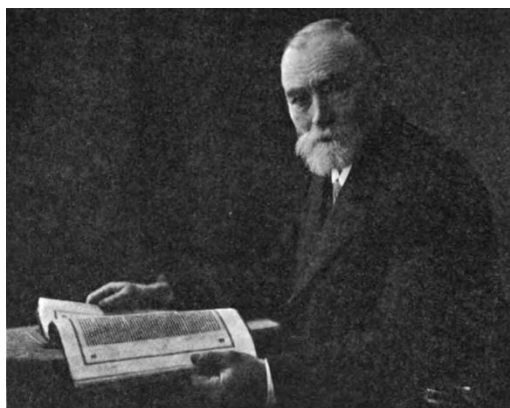

Harmadik lecke, első téma (3.1)

Gottlob Frege (1848 – 1925)

Noha kronológiailag Frege munkásságának legnagyobb része még a 19. századhoz tartozik, gondolkodásának jellege és hatása egyértelműen a 20. századi filozófiához köti, nagyrészt az analitikus tradícióhoz, de befolyással bírt a fenomenológiai mozgalom kezdeteire is.

Frege alapvetően matematika-filozófiával foglalkozott, fő célja az volt, hogy tisztázza a **matematikai igazság** természetét és számot adjon a matematikai igazságok igazolásának módjáról és alapjairól. Nem fogadta el sem azt a Kantra visszavezethető nézetet, hogy a matematikai fogalmak valamiképpen a szemléletben gyökereznek, sem a korábban népszerű **pszichologizmus** eszméit, amelynek értelmében a matematikai gondolkodás az elme belső folyamatainak a függvénye. Az utóbbi nézettel szembeni kritikája hatást gyakorolt Edmund Husserlre, a fenomenológiai tradíció alapítójára.

Frege felfogásában a matematikai igazságok és bizonyítások alapja a tiszta logika. „Logika” alatt azonban nem az arisztotelészi szillogizmusok tanát értette, hanem egy annál jóval kifinomultabb, nagyobb kifejezőerővel rendelkező és formálisan is sokkal szélesebb körűen ábrázolható rendszert. Habár erőfeszítései nem teljesen előzmény nélküliek (Boole és Bolzano például sok tekintetben az elődei közé tartozott), mégis elmondható, hogy Fregétől származik az első modern értelemben vett elsőrendű logikai rendszer, amely főbb vonalaiban megegyezik azzal, amit a mai napig „**klasszikus logika**” címszó alatt tanítanak. Egy ilyen rendszer jellemzői: szimbólumok adott készlete, pontosan definiált szintaktikai szabályok, amelyek alapján eldönthető, hogy egy adott szimbólumsor a nyelv jól formált formulája-e, levezetési szabályok, amelyek alapján bizonyítható,

hogy egy formula levezethető-e más formulákból. A Frege által bevezetett jelölésrendszer nem volt azonos a ma használatossal, de ugyanazok az elvek működtették.

A modern logika kidolgozásával Frege két jelentős filozófiai program kezdeményezőjévé vált. Az egyik annak kimutatására vállalkozott, hogy a matematika egésze visszavezethető a logikára, vagyis minden egyes matematikai állítás ábrázolható és bizonyítható (vagy cáfolható) egy formális logikai rendszerben. Később kiderült, hogy ez a program megvalósíthatatlan. A másik a logika, a nyelv és a filozófiai problémák viszonyára vonatkozik. A filozófia hagyományos kérdéseit Frege az azokat kifejező nyelv sajátosságait alapul véve tartotta elemezhetőnek. A nyelv pedig meghatározott szemantikai felépítéssel rendelkezik (**kompozicionalitás**), és az e révén kifejezésre juttatott állítások közötti viszonyok a logika eszközeivel vizsgálhatóak.

Ez utóbbi megközelítésmóddal Frege a nyelvi fordulat egyik első gondolkodójává vált, egyszersmind előképét adta az analitikus filozófia hosszú ideig érvényben lévő módszertani ideáljának.

